

فی ۲۳ رمضان سنہ ۳۲۶ و فی ۶ تشرین اول سنہ ۳۲۴

جمعیت علمیہ اسلامیہ ناک ناشر افکار پندر

صاحب امتیاز  
شہری احمد اقدیسر محرر  
مصطفیٰ صبریمدیر مسئول  
محمد فطین اقدی

## مندرجات

|                                                |                   |                   |                      |
|------------------------------------------------|-------------------|-------------------|----------------------|
| بشکطاش حادثہ سی و احکام شریعہ . . . . .        | جمعیت علمیہ       | آرزوی دل          | محمد طارف . . . . .  |
| علوم اسلامیہ عالمہ برنظر . . . . .             | ب۔ کوچو کجادی     | بند مطار ترجمہ سی | نجیبی رنجی . . . . . |
| السلام تحفۃ الاسلام . . . . .                  | جانبی نجیب        | اجتماعیات         |                      |
| دین اسلام مدہ ہدف مناقشہ اولان مسائل . . . . . | مصطفیٰ صبری       | تزاید غوس         | حسن تحسین . . . . .  |
| التضاد بین الاسلام والاستبداد . . . . .        | حافظ محمد         | فاس مسلمانری      |                      |
| بعث بعد الموت . . . . .                        | حسین حازم         | مند مسلمانری      |                      |
| ادبیات                                         |                   | زبدۂ سیاسیات      |                      |
| بر مسامرہ سماویہ                               | ولدان . . . . .   | نشکر              |                      |
| جماعت                                          | ع. طائف . . . . . |                   |                      |

نسخہ سی ۵۰ پارہ در

ابونہ اجرتی

برسنہ لکی ۹۵ التی آیلنی ۵۰ غروشددر

درج ابدلیان اوراق اعادہ اولنماز

قارئین:

اکثر مقالانہ آیات کریمہ و احادیث نبویہ درج ابدلش بولندینی نظر اعتبارہ آلہرق رعایتسزلکدم بولنلما سی

رجا اولنور .

ویردکری زمان شائبۃ التماس اولدینندن قاضی رد سلام ایتمز. وحکم ایچون قاعدین اولان کیمیلره قاضیده اعطای سلام ایتمز. زیرا قاضی به التزام مهابت، محافظه حشمت لازمدر. بوش اولان خانملره، جوامع ومساجد شریفیه، دخوله (السلام علینا وعلی عبادالله الصالحین) دیمک لازمدر. سلام ویرمک سنت رد سلام فرض وواجبدر. لکن سنت اولان اعطانک واجب اولان رددن ثوابی اکثردر. چونکه معطی سلام اولان کسه، رد سلام ایدن اخوانه برواجبک اداسنه سبب اولمشدر. سلام ویرمک جهر ایتیمی لازمدر. رد ایدن ایچون اودرجه جهر ایتیمک عندالحنفیه ملتزمدر. خلاصه کلام، شوتبشیرات ایله ختم مقال ایدرم که جنت اعلاده مؤمنه جناب حجت اعظم عظیمی سلامیدر. وسنه المسلمین اولان (سلام) اهل جنتکده تحیه سیدر. شو آیات جلیلده بونی میندر: سلام قولاً من رب رحیم. دعواهم فیها سبحانک اللهم وتحیتهم فیها سلام.

بایزید جامع شریفی  
درساملرئد  
حاجی نجیب

## دین اسلامده هدف مناقشه اولان مسائل

### مقدمه

[ طوفری بردینک بعض احکامی یا فلس اوله ماز — دین اسلام نه ایله هاکمه ایدیلر ؟ — اسلامیتده استفهام اولنان علوم وفنوندن حکمت، منطق — مدارسه طرز تحصیل — علمده تعیین موضوع وغایت مسئله لری — قرآند احکام فیه استخراجی — صوم وصلوة کي عبادات موقوتده حسابات نجومیه ایله نییون عمل ایدیلور ؟ ]

صوک زمانلرده بعض انسانلره تصادفی ایدیلیرکه بونلر کندی عقللرنجه، تعدد زوجات، تسترنسوان، طلاق، قاتض، سیغورطه، قار، چالنی، اصول وراثت، زکوة کي برطاقم مواد حقنده کی احکام اسلامی بی شایان

استقاد کوره رک دبللرینه طولامشدردر. بونلرک برقسی بتون احکام اسلامییه خصم اولدینی حالده اشته بویله بعضیلرینی وسیله اعتراض اتخاذ ایتمشدر. ودیکر قسیمی ایسه احکام اسلامیدن برچوقلربینک تقدیر محاسنه دأثر اعترافانده بیله بولنهرق یالکز، بودین عالییه بر نقیصه کبی تلتی ایتدیکی بعض احکامک تعدیلنی غرب برخلوص نیتله آرزو ایدر، وبو خصوصده قباحتی دینه می یوقسه علماسنه می بولمق لازم کله جکمی بک تعیین ایدمزر.

ایشته بز بوکمی مسائل شرعییه بی دربی موقع بحثه وضع ایله کوچمز یتدیکی قدر مدافعاتده بولنه جغز.

اولا شوراسی بیلمک اقتضا ایدر که: بردینک یوزلرجه، بیکلرجه، والحاصل بتون احکامی بک نوب تقدیس ایتمکه برابر یالکز بردانه سنی، اما اودینندن اولدینی قطعیا ثابت اولان احکامدن بردانه سنی فکرا قبول ایتمک اوله ماز. تعمیر آخرله بردین، یالکز بر مسئله سنده سقیم غیر مقعول اولدینی حالده شو قصوریه برابر سائر بتون احکامنه نظرا عالی، سماوی، حق بر دین اولمق قابلد کلددر. بوکمی مسائله بک آرز علاقه دار اولدقلمی حالده اک چوق تعقیبات اجرا ایدنلر، دین، یالکز اللهی وینمیری تصدیقن عبارت اولیوب ینمیرک الله تعالی طرفندن کتیردیکی تحقق ایدن بالمله احکامی تصدیقه متوقف اولدینی اونوتیسورلر، یاخود هیچ بیلمیورلر.

برچوق انسانلرده واردر که جهت اجرایه سنده قصورایتدکری بعض احکام دینییه — مجرد کندیلری رعایت ایدم دکری ایچون بر فکر خود کامانه ایله — تأویل وانکار ایدم رک تلافی قصوره چالیشیرلر. حال بوکه شو حرکت اولکندن دها بیسوک برقصور، عفوی غیر قابل رقباحتدر. چونکه برمتدینک، حسبالبشریه بتون احکام دینییه اجرا ایتیمی ضروری اولدینی حالده هبسنی فکرا قبول ایتک، حق بیلمک لازمدر. ایشه بودقیقه لرک ادراک ایدیله مامسی محرومیت توفیق

آنانند در که بعضی حقند و بعضی با خود نقصان عمل  
بوکی مهالکه چکوب کونور مکه اکال شامت ایش  
اولور .

دین اسلام ، فخر عالم صلی الله علیه وسلم افندمن  
حضرتلربنک واجب تعالی حضرتلری طرفدن کترمش  
اولدینی تحق ایدن بالجمله احکامی تصدیق عبارت اولدینه  
منبدر که ذهنه ایایشن هرمانکی بر مسئله نک احکام ناسته  
دینه دن اولدینی قواعد مشروعه سی دائر سند بالتدقیق  
میدانه چیقارمق و یا خود او مسئله یی ده - حکمته عقل  
ایردیره رک ، ایردیره میرک - تصدیق و اذعان ایلمکدن  
باشقه چاره یوقدر . الحمد لله حکمت و علوی کوندن  
کونه منکشف اولمده بولسان دین مینمزد عقول  
سلیمه نک ادراک و اذعان ایده میه جکی بر جهت ده  
یوقدر یا ..

بالفرض والتقدير اولسه بیه حکمته عقل ایردیره رک  
ایردیره میرک اونی ده تصدیق و اذعان باشقه چاره یوقدر  
دینلمک حکمتسزجه بر جبر ، منطقسزجه بر تحکم اولمازمی؟  
دیه جکسکر .. خیر اولماز .. چونکه بر دینک حقیقی  
و شارع و مؤسسنک صدقی اثبات ایده جک آیات و معجزات  
و شواهد مخصوصه وارد که دین آنلره محاکمه ایدیلر  
و آنلره نبوت و قطعیت کسب ایتدکدن صکره آرائق تکر  
تکر فروع احکامی ، باخصوص مشکوک بر فکر ایله ،  
قاصر بر تحصیل ایله ، حقیقتدن زیاده هوا و هوس مغلوب  
بر دماغ ایله محاکمه یه قالمشع عشر . چونکه بو ، باشه  
چیقیمه جکی و فروعدن اصوله انتقال و استدلال قیلندن  
معکوس بر حرکت اوله جکی کبی بر دینک ، تعبدی و غیر  
معلل بعض احکامی ده اولور . چونکه اساس دین معلل  
و مدلل اولدقدن صکره فروعده تعلیه لزوم یوقدر .  
معلل اولاندرده و وظیفه ارباب اختصاصکدر .

پک ایی ، اساس دینک نه ایله تعلیل و اثبات ایدیله  
بیه جکی ، و بو اساسه میزان تدقیق و امتحان اوله  
بیه جک دلائل و شواهد هانکی اولدینی کورتملیز

دکلی ؟ . اوت . . بو خصوصده عالم اسلام علم کلام نامیه  
یک بیوک ، یک عمیق بر فقه مالکدر ، و بوفک دریشکی ،  
و کسکی او مرتبه ده در که اوله مرانیلق دعوا سنده  
بولسان یک جوق کیسه لوده کوریلن کلوب کیجی بر  
خواهشله ، بر عالمک تصادفی بر محله ، تصادفی بر انحرار  
کلام اوزرینه محفوظاتندن تدارک ایده بیه جکی معلومات  
ایه هیچ بر بخی اوکره نیله من .. قواعد مقرر سیه  
آشاتی ، منطق ، حکمت ، مناظره کبی علوم و فنون ایله  
مناسبت مقدمه ، حاصلی جدی بر سعی ، منتظم بر تحصیل  
ایستهر . اک عالی بر مسئله ریاضیه یی ، اساسندن ،  
مقدماتندن خبردار اولمیان بر آدعه بر مساجده اکلا -  
تیرورمک نه قدر مشکل ایسه بوکی علوم عالیه اسلامیة نک ،  
مقدماتی تحصیل ایتمه مش بولسانلره جانلری ایستدیکی  
زمانده ، جانلری ایستدیکی بحثی آکلا نه بیلیمک اوقدر  
مشکدر . علوم مذکور نک تحصیل ایسه عادتاً پاره ایله ،  
بول ایله اولدینی حلاله اوزرینه بوکون اونستنده منافع  
شخصیه دنیویه ترتب ایتدیریلمدیکی ایچون بوکی مباحثه  
دائر کندیلارنده بی لزوم بر ریاء اشتیاق کوریلن ذوات ،  
تأمین ایدرم که ایکی کون اوضراشامالزر ، اوصانیرلر ..  
بخی کندیلری آجدقاری حلاله سزی نهایت بر ایکی  
ساعت ، اوده حلاوت افاده یه مالکسکر دیکه یه بیلیرلر .  
زیاده سیه ایشلری ، کوجاری مانعدر . صوکره مقنع بر  
نتیجه الله ایدیله مدیکی ایچون ده ینه سز قباحلی اولور -  
سکر . هله ، « بوکی مسائل سزه آکلا نیله ماز .  
بویه ، عقلکزر ایرمه جکی ، مقدماته بیکانه قالمش  
اولدیکزر ایچون

و این الثیاء من ید المتناول

فحواسی اوزره قامت قابلیتکزر یتشمیه جکی شیلره  
قاریشماه کز مناسب اولور ، ددیکز می قباحکزر ده  
زیاده بوبور ، « دین اسلامده کزلی ، قباقلی شی یوقدر  
احکام شرعییه یی ، رهبانیت اصولی اوزره می اداره ایتک  
ایسته یورسکر ؟ » طرزنده غایت فجیع افترا لره ، سوء  
تفسیرلره هدف اولورسکر .

موضوع بحثمز اوله حق احکام شرعیه نك عقل و حکمته موافقتی انبایدن عجز مزه منی سوزی بو وادیلره دوشوردیکمز حکم اولنما-سون . بوکی مسائلی انبیاته حد ذاتنده بورجلی بیله اولدیفمزی عرض ایتدکدن صوکره بونلر ، تعلیل اولنه مایان مسائل تعبدیه دن ده اولدقلمری جهته آیرنجی و مافوق الوظیفه تدقیق و ایضاح ایدیلجهکدر دیمک ایسته ورم . وحنی احکام مذکورده دن بعضیسنک ، مثلاً تستر نسوان مسئله سنک معقولیتی اوقدر ساده در ، اوقدر جلی بروضوحی حائزدرکه اولدن بری اومسئله حقنده برشی یازمق ایسته دیکم حالده بوکا نه صورته اعتراض ایدیله بیله جکی دوشنوب بولمق ، جوابی ویرمکدن ده ها کوچ اولدینی ایچون یازمنه موفق اوله میوردم . برکت ویرسون که قسم مخصوصنده حکایه ایدم حکم وجهله اومسئله حقنده مصادف اولدیم بر معترض ، در میان ایتدیکی جمله لره یکدیگری نه . و هیئت مجموعهنک ده صدد بخنه غرابت ارتبساطیله برابریم ایچون بوبابده بر زمین تکلم حاضر لامش اولدی .

کلام : مقدمه ده سوزمنک بالمناصبه اوغرا دینی وادی ، بالجله احکام اسلامیه علمنده کی وسائط اعتراضک ، اوکی امراض قلبیه نك منشائی تشکیل ایلدیکی جهته بوقطعلری یراز ده ها تشریح ایچون قارئین کرامت مساعدلرینی طلب ایدرز .

علم کلام ، موقوف علیهی بولنان حکمت ، منطق ، قوانین مناظره کی علوم و فنون ایله برابر منتظم بر تحصیل ایسته ر دیمشدک . اوصره ده بعض خاطر لره گلش اولمق احتمالی واردرکه :

حکمتک واصل اولدینی درجات حاضره بی ، علم کلام ایله متوغل اولانلر علی الاکثر بیلمز لر . اولنلرک بیلدیکی (قاضی میر) حکمتی ایسه بوکون اساطیر منسوخته حاله گلش اولدیفندن علم کلامک ، بویله اهمیت قالمیان بر فنه تعلقی کنیدیسی ایچون موجب نقص و شین اولور . منطقه کلنجی : اولنک حقنده اسکیدن بری بسله ن و ثوق اعتماد

ده صوکر زمانلرده زائل اوله رق یرینه ده ها مونوق و مؤتمن اولدیفنده شبهه ایدیلمه یین تجربه قائم اولمشر . علی الاطلاق حکمت قدیمه ایله منطق حقنده اخیرا حاصل اولان شو سوء نظر جدا شایان تعجب و واجب التصحیح بولنان افکار باطله دن اولدیفنی سوبیله لم .

اولا ، حکمتک ، ترقیات و تعبدیات اخیره سنه معروض اولان ، طبعیات و فلکیات قسملری اولوب السبائی ایسه ابن سینا ایله کلنبوی آره سنده کچن ازمنده مظهر اولدینی تدقیق و ترقی یی هیچ بر وقت کورمه . شدر . ایسته علم حکمت ، علم کلامده محض السبائی ایچون لازم اولور ، و علم کلامک عروق و اعصابه کیرمش اولان بو قسمه بیکانه قالدنامق اوزره (قاضی میر) وامثالی کتابلردن قطعیا استقنا کوستریله مز . بوکتابلرک ساحه تداولده وجودینی استتقال ایدنلر - اعتماد ایدیکز که - نه دن باحث اولدقلمری بیلمز لر بیله . منطق حقنده حاصل اولغه باشلایان ذهاب ایسه ده ها غریب ، ده ها جاهلانه در . بوذهابی ، عاجز لری ابتدا بش آلتی سنه اول بر رساله موقوتده اوقودم . . و صوکره قنون حاضره نك اک مقتدر ، اک بلیغ ترجمانی اولان بر آغز دن ، فاضل بر دوقوردن ایشتم . دینلور که :

« اقیه منطقیه دن برینی ، انک مشهورینی اله آله لم : (عالم متغیردر ، و هر متغیر حادثدر . . بناء علیه عالم حادثدر ) جمله لرینه بر جوق صورته اعتراض ایتمک ممکندر ، شو حالده قیاس منطقینک ویره جکی نتیجه ناصل قطعی اوله بیلیر ؟ برده استدالات منطقیه اوزرینه مؤسس اولان بونجه حقایق و معلومات ، صوکره کی کشفیات ایله بوزولیور . »

بوکا اووقت بروجه آتی جواب ویریمش ایدی : قیاس منطقی بجملاً بوبولده تعریف اولنور : بر آرایه کتیرلش ایکی قضیه که کندیلرینک قبول و تسلیم اولنملری اوزرینه اوچنچی بر قضیه نك ده تسلیم اولنمی لازم کلیر .

علی وجه الصحه استدالات منطقیه اوزرینه تأسس  
ایتمه مشدر .. یا ماده سنده یا صورتنده ، البته بربرنده  
بوزو قلق وارم مشدر .. کیزلی بر نقطه سنده منطقدن  
آیریلنمشدر . و کشفیات اخیره دیدیکیز ، ایسته او  
نقطه لرك بالآخره آکلاشیلنسدن باشقه برشی دکلدرد .

مابعدی وار مصطفی صبری

### التضاد بین الاسلام والاستبداد

حکومت سابقه بتون عثمانیله روا کوردیکی ظلمک  
اک شنیع حصه سی مسلمانیله تودیع ایدر بیچاره اهالی به  
حواله ایلیدی سلاح شقاوت و استبدادک اک مقاومتسو-  
زینی اسلامه مسلط ایدردی .

اختراع ایلیدی مظالمه ، قانونشکنلکه بر شکل  
مشروع و معقول و یرمک ، جبین خیانتی ریاکارانه  
بر صورتده انظار تجسس علندن ستر ایلمک ایچون اجرا  
ایلیدی جنایاتک ( حاشا ) احکام جلیله دین میندن  
اولدیفی اعلان ایدردی .

اهالی به خائنه توزیع ایلیدی و برکولری خلافتک  
حق جمعی اولان زکات اولوق اوزره کوستریردی .  
معالم دین مینی هدم و تخریب ، مراسم شریعت غرابی  
محو و نابود ایلمکی بروظیفه ایدنمشیدی .

کتب دینی یی طوبیلا ، اک خسیس برلرده ، حمام  
کلخنرنده آتسه یاقاردی .

طلبه علمی - کندیلرنده افکار احرارانه بولند .  
یغندن طولایی - معونه لرله سپورندی قایقاریله خارجه  
طرد و تبعید ایلدی . حضور محکمه سی کی برباب عدالتی  
سد و تعطیل ، مجله مجلسی کی بر محفل عالم و عرفانی لغو  
و تنکیل ایتدی . اوروپا ییلر ابن عابدینی ، منہاجی فقه  
خفی ، شافعی ، مالکیندن بیکرله دساتیر عدالت و احکامی  
ترنجه ایتدکری ، شرح مواقف کی کتب کلامیه یی  
دفعاتله طبع و نشر ایلدکری حالد رواجگاه سوق

بو تفریفدن آکلاشلمق اقتضا ایدیور که قیاسی تشکیل  
ایدن صغری ایله کبری ، اولدن مسلم اولوق شرطدر .  
ایسته منطق ، بوشروطی وضع ایتدکدنصکره ایلریسنه  
قاریشماز .. اولر هانکی فقه متعلق قضیه لر ایسه  
مسئولیتلری اورالر عائددر . مثلاً : ( عالم متغیردر ؛  
و هر متغیر حادثدر ) قضیه لری برچوق صورتله قابل اعتراض  
ایمش ؛ [ اعتراضانده کیم بیلیر ناصح شیلر ایدی . ]  
وارسون اولسون .. بوندن منطق بر ضرر عائد اولماز ..  
چونکه منطق اوراسنی متکفل دکلدرد : اگر عالم متغیر ،  
و هر متغیر حادث ایسه عالمک ، کائناتک ده حادث اولسی  
لازم کلیری ؛ کزیمی ؟ شو کا به عالم .. البته لازم کلیر ؛  
و بولوزوم ، ایکی کره ایکنیک درت ایتمه سندن دها ظاهر  
دها محققدرد . [ ۱ ] الحاصل منطق ، ادله نک طرز تنظیمی  
بیان ایدر ؛ ماده سنه قاریشماز .. اوراسی مستدلک  
درجه و قوف و معلوماتنه تابعدر [ ۲ ]

منطق ، سزک مقدماتکیزه کوره نتیجه ویرر ..  
صغری و کبری اولوق اوزره انتخاب ایتدیکیز مقدمه لر  
طوغری ایسه نتیجه ده شبهه سز طوغری ، و اگر یا کلش  
ایسه نتیجه یا کلش اولور . دیمک که نه اگر سه کز  
اونی یچرسکیز .

کله لم : کشفیات اخیره ابه منزلزل اولان معلومات ،

[ ۱ ] چونکه ایکی کره ایکنیک درت ایتمی ، افواه  
جدیده کی شهرت بداهتنه رغما جای میثدر . زیرا بحث مخصوصنده  
تقرر ایتدیکی وجهه همدلر ، مندا تحقیق آحاد صرفه دن ترکب  
ایدلر . مثلاً سکز عددی ، سکز دانه واحد دن مرکب اولوب  
نه ایکی دانه درتدن ، نه دن بش ایله اوچدن ، نه ده ایکی ایله  
آلتیدن [ و هام جرا ] مرکب دکلدرد . : و الا ترجیح بلا مرجع  
لازم کلیر شو حالده ایکی کره ایکی ده عیناً درت دکل ، درده  
مساوی ایدر . حال بوکه قیاس منطقک شکل اولنک انتاجی ،  
بو کامقیس اولماق اوزره بدیهیدر .

[ ۲ ] منطقه ، قیاس بحسب الماده دن دخی بحث اولور سه ده  
مختلف قوتلری حائر بولنان قضیه لردن برر مثال کتیرمک و علی .  
الدرجات بوقضیه لردن تشکیل ایدن قیاسک اسملری تمین ایتمک  
صورتیه بحث اولور